

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

હાઈકોર્ટ ઓફ ગુજરાત, અમદાવાદ

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૫૭૩૫/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૧૯૩૧/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૧૯૩૧/૨૦૧૯ માં

સિવિલ એપિલિકેશન (ફોર ક્લેરિફિકેશન) નં. ૨/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૫૫૪૩/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૫૫૪૩/૨૦૧૯ માં

સિવિલ એપિલિકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૩૧૨૨/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૯૭૦૮/૨૦૧૯

સાથે

આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૯૭૦૮/૨૦૧૯ માં

સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૭/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૭/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૬/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૬/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૫/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૫/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૪/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૪/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૩/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૩/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦

સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૪/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૪/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૨/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૨/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૧/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૧/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૯/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૦૯/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૩/૨૦૧૯
સાથે
આર/સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૯૭૧૩/૨૦૧૯ માં
સિવિલ એપિલકેશન (ફોર સ્ટે) નં. ૧/૨૦૨૦
સાથે

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદારો તરફે ડૉ. બલરામ ડી. જૈન, વકીલ

સામાવાળા જીઆઈડીસી તરફે શ્રી એમ.બી. ગાંધી, સિનિયર વકીલ મદદમાં શ્રી ચિન્મય એમ. ગાંધી, વકીલ

રાજ્યના સામાવાળાઓ તરફે શ્રી જે.કે. શાહ, આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

તારીખ: ૨૪/૧૨/૨૦૨૦

સીએવી જજમેન્ટ

(માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ)

૧. ગુજરાત ઔદ્યોગિક વિકાસ નિગમ (ટૂંકમાં "જીઆઈડીસી") ના લાભાર્થે રાજ્ય દ્વારા વર્ષ ૧૯૮૭ માં સંપાદિત કરવામાં આવેલ કહેવાતી જમીનના વિવિધ ટુકડાઓના ભૂતપૂર્વ જમીનમાલિકો દ્વારા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાલની અરજીઓનો આ સમૂહ દાખલ કરવામાં આવેલ છે. સંપાદિત કરવામાં આવેલ કુલ જમીન ૧૩૪૭ હેક્ટર ૮૮ આરે અને ૪૪ ચોરસ મીટર હતી.

તે ચાર ગામોમાં આવેલી હતી. જેની વિગતો નીચે મુજબ પૂરી પાડવામાં આવેલ છે :

ક્રમ નં.	ગામ	કુલ જમીન
૧	ઈચ્છાપોર	૪૦૦-૯૫-૬૧
૨	ભાટપોર	૧૭૧-૬૯-૭૬
૩	કવાસ	૩૪૭-૧૯-૦૭
૪	મોરા	૪૨૮-૦૪-૦૦

૨. સંક્ષિપ્ત હકીકતોની નોંધ કરવા માટે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૯૩૧/૨૦૧૯ ને મુખ્ય મેટર તરીકે લેવામાં આવેલ છે. આ અરજી દ્વારા માંગવામાં આવેલ દાદમાં સૌપ્રથમ સામાવાળાઓને પ્રશ્નવાળી મિલકતો તોડી ન પાડવા, ઊભા પાકનો નાશ ન કરવા, પ્રશ્નવાળી જમીનમાં ઊભેલા ૧૪૦૦ તાડના વૃક્ષો અને અન્ય વૃક્ષોનો નાશ ન કરવા અથવા ન કાપવા અને અરજદારોની ભેંસો અને ગાયો માટેના તબેલાનો નાશ ન કરવાનો આદેશ આપતી પરમ આદેશની રિટ ઇશ્યુ કરવાની અરજ છે. બીજી માંગવામાં આવેલ દાદ જમીન સંપાદનનો હેતુ નિષ્ફળ ગયો હોવાથી પ્રશ્નવાળી જમીન અરજદારોને પુનઃ ફાળવવા/પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવા માટે સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપવાની છે. અન્ય અરજીઓમાં પણ સમાન દાદ માંગવામાં આવેલ છે.

૩. આ અરજીઓ દાખલ કરવા માટેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે જોકે જીઆઈડીસીના લાભાર્થી ૧૯૮૭માં જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી, પરંતુ હકીકતમાં,

જીઆઈડીસી દ્વારા કોઈ વિકાસની કામગીરી કરવામાં આવી ન હતી, જમીન હજુ પણ વણવપરાયેલી પડી છે, તે હજુ પણ જમીનમાલિકો એવા અરજદારોના કબજામાં છે અને સંપાદનનો હેતુ નિષ્ફળ ગયો હોવાથી, આ રીતે સંપાદિત કરવામાં આવેલ જમીન અરજદારોને પરત કરવા પાત્ર છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એવી અરજ કરવામાં આવેલ છે કે પ્રશ્નવાળી જમીન અરજદારોને પુનઃ ફાળવવામાં/પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવામાં આવે.

૪. જીઆઈડીસીએ વળતું સોગંદનામું દાખલ કર્યું જેના અનુસાર, ધ લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ (જે હવે પછી ૧૮૯૪ના અધિનિયમ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમો ૪ અને ૬ હેઠળના જાહેરનામાઓ અનુક્રમે તારીખ ૨૨.૦૧.૧૯૮૭ અને ૨૧.૦૩.૧૯૮૮ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા (પેજ-૪૧). ત્યારબાદ ૦૯.૦૫.૧૯૮૯ અને ૧૯.૦૭.૧૯૮૯ ના રોજ બે એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. વળતા સોગંદનામાના ફક્ત-૪ માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે કબજો રાજ્ય સરકારને અને ત્યારબાદ જીઆઈડીસીને સોંપવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સંપાદિત કરાયેલ જમીનના મોટા ભાગના વિસ્તાર માટે, સંમતિ એવોર્ડ હતા, જેની બજવણી કરવામાં આવી હતી અને જેના અનુસંધાને કબજો આપવામાં આવ્યો હતો અને તમામ મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં જીઆઈડીસીનું નામ પહેલેથી જ નોંધવામાં આવેલ છે. જીઆઈડીસીના નામનો સમાવેશ કરતા મહેસૂલી રેકૉર્ડ સાથેની સનદ એનેક્ષર-આર/૨ તરીકે દાખલ કરવામાં આવેલ છે. વાસ્તવમાં, જીઆઈડીસી મુજબ, પ્રશ્નવાળી જમીન તમામ

બોજાઓથી મુક્ત થઈને સંપૂર્ણપણે રાજ્યમાં અને ત્યારબાદ જીઆઈડીસીમાં નિહિત થયેલી હોવાથી, અરજદારોનો પ્રશ્નવાળી જમીનમાં કોઈ અધિકાર, માલિકી કે હિત રહેલો નથી.

જ.૧ વળતા સોગંદનામાના ફકરા-૫ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે નિયમિત એવોર્ડ ઉપરાંત, સંમતિ એવોર્ડ પણ હતા અને દરેકેદરેકને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. વળતા સોગંદનામા સાથે વિગતો આપતો એક ચાર્ટ એનેક્સર-આર/૧ તરીકે પણ જોડવામાં આવેલ છે. કોષ્ટક મુજબ, તેમાં નક્કી કરાયેલા વળતર સાથેના સંમતિ એવોર્ડની તારીખ અને તેની વિગતો અને ચેક દ્વારા તેની ચૂકવણીની વિગતો સાથેના ૩૦ વ્યવહારોની વિગતો સમાવિષ્ટ છે. તેવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે કેટલાક જમીનમાલિકોએ ચૂકવણી સ્વીકારી ન હતી અને વળતરની રકમ કોર્ટમાં જમા કરવામાં આવેલ છે.

જ.૨ વળતા સોગંદનામાના ફકરા-૬ અને ૭ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે જીઆઈડીસીએ જમીનનો વિકાસ કર્યો છે અને તેને આગળ વિવિધ પક્ષકારોને ફાળવી છે. એનએસપી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડના સંબંધમાં કબજામાં અડચણ ઉભી કરવામાં આવી હોય તેવા મુદ્દાઓ બન્યા હતા જેના માટે પોલીસની મદદની જરૂર પડી હતી, જેની વિગતો સદર ફકરાઓમાં જણાવેલ છે. તે સંદર્ભનો પત્રવ્યવહાર સામૂહિક રીતે એનેક્સર-આર/૩ તરીકે જોડવામાં આવેલ છે.

૪.૩ વળતા સોગંદનામાના ફરિયાદ માં, ૨૦૦૭ ની સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૨૭૨૧૨ અને ૨૭૩૧૩ નો સંદર્ભ આપવામાં આવેલ છે જેમાં અમુક પ્લોટ નંબરોના સંબંધમાં ખાલી કરાવવાની અને તોડી પાડવાની કાર્યવાહીનો વિરોધ કરવા માટે સમાન પડકાર ફેંકવામાં આવ્યો હતો. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૧૨.૦૫.૨૦૦૮ ના હુકમ દ્વારા સદર સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલેશનો ફગાવી દીધી હતી, સદર ચુકાદાની નકલ રિટ પિટિશન સાથે એનેક્ષર-જી તરીકે દાખલ કરવામાં આવેલ છે. ડિવિઝન બેન્ચે નોંધ્યું હતું કે ખાલી કરાવવા સામેનો પડકાર ટકી શકે તેમ નથી કારણ કે સંપાદન સામેનો પડકાર નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સુધી નિષ્ફળ ગયો હતો, છેક ૧૯૯૪માં જ કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો હતો. તેણે આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ અને ૧૪.૧૨.૨૦૦૬ ના બે હુકમોનો પણ સંદર્ભ આપ્યો હતો જેમાં અરજદારોના અધિકારને બિલકુલ માન્યતા આપવામાં આવી ન હતી. જોકે, ડિવિઝન બેન્ચે પ્રશ્નવાળી જમીન ખાલી કરવા માટે ૩૧.૦૫.૨૦૦૮ સુધીનો સમય આપ્યો હતો અને તેમાંના અરજદારો માટે જમીનની ફાળવણી અંગેની તેમની રજૂઆતને આગળ ધપાવવા માટેનો વિકલ્પ ખુલ્લો રાખ્યો હતો, શરતે કે તેઓને આવો કોઈ અધિકાર હોય અથવા જીઆઈડીસીની એવી કોઈ નીતિ હોય. ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ૧૨.૦૫.૨૦૦૮ ના હુકમને ટાંકવો યોગ્ય રહેશે. (પેજ ૩૭ અને ૩૮). સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૨૭૨૧૨ અને

૨૭૩૧૩/૨૦૦૭ માં પસાર કરાયેલ સદર હુકમ તારીખ ૧૨.૦૫.૨૦૦૮ નીચે મુજબ છે:

"સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ અરજીઓમાં, અરજદારોએ સુરત જિલ્લાના ચોર્યાસી તાલુકાના ઈચ્છાપોર ગામના રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૯૦ અને ૧૯૩ વાળી જમીનમાંથી તેઓને ખાલી કરાવવાના સંભવિત ખતરા અને સદર જમીનો પરના અરજદારોના રહેણાંક એકમોને તોડી પાડવાના કૃત્યને પડકારેલ છે. ગુજરાત ઔદ્યોગિક વિકાસ નિગમ (જીઆઈડીસી) તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલ ૨૩મી ઓક્ટોબર ૨૦૦૭ ના વળતા સોગંદનામામાં એ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે સુરત જિલ્લાના ચોર્યાસી તાલુકાના ઈચ્છાપોર ગામના રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૯૦ અને ૧૯૩ વાળી જમીનો એવી જમીનો છે જે ધ લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૯૮૪ હેઠળની કાર્યવાહી અનુસર્યા બાદ જીઆઈડીસી એસ્ટેટના હેતુ માટે અગાઉથી જ સંપાદિત કરવામાં આવી છે, અને સંપાદનને છેક ૧૯૮૮માં જ આખરી ઓપ આપવામાં આવ્યો હતો અને આ સંપાદન સામેનો પડકાર નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સુધી નિષ્ફળ ગયો હતો. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જમીનનો કબજો છેક ૧૯૮૪માં જ લઈ લેવામાં આવ્યો હતો. સદર સોગંદનામામાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જીઆઈડીસીના અધિકારીઓએ ૨૭.૧૧.૨૦૦૭ નો અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો અને

સદર અહેવાલ મુજબ ૧ હેક્ટર, ૨૮ આરે, એટલે કે આશરે ૧૨,૮૦૦ ચોરસ મીટરનું માપ ધરાવતી રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૯૨ વાળી અડીને આવેલી જમીન છે અને ૩૬ આરે (૩,૬૦૦ ચોરસ મીટરની સમકક્ષ) નું માપ ધરાવતા વિસ્તારમાં, રહેણાંક એકમો આવેલા છે. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૯૧ આરે, એટલે કે ૯,૧૩૫ ચોરસ મીટરનું માપ ધરાવતો વિસ્તાર ખુલ્લો પડેલો છે. તેનો અર્થ એ થાય છે કે રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૯૨ માં, "આહીર વાસ" સદર રેવન્યુ સર્વે નંબરના આશરે ૧/૩ ભાગ પર કબજો ધરાવે છે અને બાકીનો વિસ્તાર ખુલ્લી જમીન છે.

૨. અરજદારોએ અગાઉ અરજીઓ દાખલ કરી હતી જેનો ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ અને ૧૨.૦૪.૨૦૦૬ ના હુકમો દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. તે બંને અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો અને કોઈ પણ હુકમમાં પ્રશ્નવાળી જમીન પર અરજદારોના કોઈ અધિકારને માન્યતા આપવામાં આવી ન હતી.

૩. આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, અરજદારોને ખાલી કરાવવાની કાર્યવાહીને પડકારવાનો કોઈ અધિકાર નથી. તેથી, આ બંને અરજીઓ સંક્ષિપ્તમાં ફગાવી દેવામાં આવે છે. નોટીસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. જોકે, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, અરજદારોને ૩૧મી મે ૨૦૦૮ સુધી ખાલી કરાવવામાં આવશે નહીં. જો

અરજદારોને આવો કોઈ અધિકાર હોય અથવા જો જીઆઈડીસીની એવી કોઈ નીતિ હોય તો, અરજદારો માટે જમીનની ફાળવણી માટેની તેમની રજૂઆતો આગળ ધપાવવા માટેનો વિકલ્પ ખુલ્લો રહેશે."

૫. હવે આપણે ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ અને ૧૨.૦૪.૨૦૦૬ ના બે હુકમોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ. ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ નો હુકમ સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૩૫૮૮/૨૦૦૩ માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદર હુકમની શરૂઆતના ભાગમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદારે પ્રશ્નવાળી જમીન પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવાના દાવા અંગેની અરજ જતી કરી હતી. જોકે, માત્ર એટલું જ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જીઆઈડીસીની પ્રવર્તમાન નીતિ મુજબ અન્ય કોઈ જમીન ફાળવવા માટે તેમાંના અરજદારોની રજૂઆતને બે મહિનાની અંદર ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. તે મુજબ, અન્ય કોઈ જમીનની ફાળવણી અંગે તેઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત પર પસાર થઈ શકે તેવા હુકમને પડકારતી નવી અરજ દાખલ કરવાની અરજદારોને છૂટ આપીને વિદ્વાન સિંગલ જજે અરજ પાછી ખેંચાણેલી ગણીને તેનો નિકાલ કર્યો હતો. સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૩૫૮૮/૨૦૦૩ માં પસાર કરાયેલ ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ નો હુકમ નીચે મુજબ છે:

"અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત રહેલા સિનિયર વકીલ શ્રી સંજાનવાલાએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારો અરજમાંની અરજો તેમજ વિષયવસ્તુવાળી જમીનો પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવા માટેનો દાવો જતા કરે છે.

સિનિયર વકીલ શ્રી સંજાનવાલા દ્વારા કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત નિવેદનને ધ્યાનમાં લેતાં, એડવોકેટ જનરલ શ્રી એસ.એન. શેલત, અને સામાવાળા નં. ૨, જીઆઈડીસી તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એન.વી. અંજારિયાએ રજૂઆત કરી છે કે જીઆઈડીસીની પ્રવર્તમાન નીતિ મુજબ જમીન ગુમાવનારાઓ તરીકેની તેમની હેસિયતમાં અરજદારોના કેસને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. અન્ય કોઈ જમીન ફાળવવા માટે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતને અગાઉ રજૂ કર્યા મુજબ આજથી બે મહિનાની અંદર ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને તેનો નિર્ણય કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત હુકમના અનુસંધાને, જો સામાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરવામાં આવી શકે તેવો હુકમ અરજદારો માટે પ્રતિકૂળ હોય તો નવી અરજી દાખલ કરવાની છૂટ સાથે અરજી પાછી ખેંચાયેલી ગણીને તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. એવી આશા રાખવામાં આવે છે કે જો કોઈ પ્રતિકૂળ હુકમ પસાર કરવાનો હોય, તો સામાવાળાઓ તેને કારણો સાથે સમર્થન આપશે.

અરજી પાછી ખેંચાયેલી ગણીને તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. નોટીસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત રદ કરવામાં આવે છે. ડી.એસ. ની પરવાનગી છે."

૬. અન્ય હુકમ તારીખ ૧૨.૦૪.૨૦૦૬ ના રોજ આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા સ્પેશલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૧૬૪૧૪/૨૦૦૪ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારોએ અગાઉ જમીનના સંપાદન સામેનો તેમનો પડકાર જતો કર્યો હોવાથી, ફરીથી સંપાદનને પડકારતી નવી અરજી ટકાવી શકાઈ ન હોત તેવી નોંધ કરીને ડિવિઝન બેન્ચે પ્રાથમિક તબક્કે જ અરજી ફગાવી દીધી હતી. સ્પેશલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૧૬૪૧૪/૨૦૦૪ માં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ સદર હુકમ તારીખ ૧૨.૦૪.૨૦૦૬ નીચે મુજબ છે:

"અરજદારો એવા કૃષિકારો છે જેમની જમીનો સામાવાળા - ગુજરાત ઔદ્યોગિક વિકાસ નિગમ (જે હવે પછી "નિગમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના હેતુ માટે સંપાદિત કરવામાં આવી છે. સદર સંપાદનને અરજદારો દ્વારા સ્પેશલ સિવિલ એપિલેશન નં. ૩૫૮૮/૨૦૦૩ માં પડકારવામાં આવ્યું હતું. સદર અરજીનો ડી મે, ૨૦૦૪ ના રોજ નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો (કોરમ: એ.આર. દવે, જે.). કોર્ટ સમક્ષ, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે "અરજદારો અરજીમાંની અરજો તેમજ વિષયવસ્તુવાળી જમીનો પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવા માટેનો દાવો જતા કરે છે." સંપાદન અંગે સંમતિ આપ્યા બાદ, અરજદારોએ નિગમની પ્રવર્તમાન નીતિ મુજબ જમીન ગુમાવનારાઓ તરીકેની હેસિયતમાં જીઆઈડીસી એસ્ટેટમાં જમીન ગ્રાન્ટ કરવા માટે ભાર મૂક્યો હતો. તે પછી, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો

કે અન્ય કોઈ જમીનની ફાળવણી માટે અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતને હુકમની તારીખથી બે મહિનાની અંદર ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને તેનો નિર્ણય કરવામાં આવશે. આવી રજૂઆતના અનુસંધાને, ૧૧મી ઓગસ્ટ, ૨૦૦૪ ના પત્રવ્યવહાર દ્વારા, નિગમે અરજદારોને જમીનની પસંદગી અને અન્ય જરૂરિયાતો અંગે વધુ માહિતી રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું. નારાજ થઈને, અરજદારોએ હાલની અરજી દાખલ કરેલ છે. હાલની અરજીમાં, અરજદારોએ જમીનોના સંપાદન અને તેમની જમીનોના સંબંધમાં ધ ટાઉન પ્લાનિંગ એક્ટ હેઠળ કરવામાં આવેલા આરક્ષણને ફરી એકવાર પડકાર્યું છે. અહીં ઉપર નોંધ્યા મુજબ, અરજદારોએ જમીનોના સંપાદન સામેનો તેમનો પડકાર જતો કર્યો હતો. તેથી, હાલની અરજી કન્સ્ટ્રિક્ટિવ રેસ જ્યુડિકેટા ના સમાન સિદ્ધાંત દ્વારા બાધિત છે. તે મુજબ અરજી પ્રાથમિક તબક્કે જ ફગાવી દેવામાં આવે છે. નોટીસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે."

૭. જીઆઈડીસીએ વળતા સોગંદનામાના ફકરા-૧૨ માં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે જમીન પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવાની અથવા વૈકલ્પિક જમીન પૂરી પાડવાની કોઈ નીતિ ન હતી. ફકરા-૧૮ માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૧૨૪૪૮/૨૦૧૬ નંબર ધરાવતી સદર સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન ધ રાઈટ ટુ ફેર કમ્પેન્સેશન એન્ડ ટ્રાન્સપરન્સી ઇન લેન્ડ એકિવિઝિશન, રિહેબિલિટેશન એન્ડ રિસેટલમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૩ (ટૂંકમાં "૨૦૧૩ નો અધિનિયમ") ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ લાભનો

દાવો કરવા સંબંધિત હતી. સદર મેટરને અનિશ્ચિત કાળ માટે મુલતવી રાખવામાં આવી હતી અને નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડતર મેટરોના નિકાલ બાદ તેને લિસ્ટ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૮. અરજદારોએ એક પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કર્યું. પ્રત્યુત્તર સોગંદનામામાં, અરજદારોએ જીઆઈડીસીના એ વલણનો ઇનકાર કર્યો છે કે તે અગાઉથી જ કબજામાં છે. એવું ફરીથી જણાવવામાં આવ્યું છે કે અરજદારો હજુ પણ કબજામાં છે અને હવે લગભગ ૩૦ વર્ષ વીતી ગયા પછી, જીઆઈડીસી કબજો લેવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે જમીન જે હેતુ માટે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી તે હેતુ નિષ્ફળ ગયો છે. અરજદારો દ્વારા એ પણ પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે કે તેઓની મિલકત પર તેઓનો નિહિત અધિકાર છે. જીઆઈડીસીએ વધારાનું વળતું સોગંદનામું દાખલ કર્યું જેના જવાબમાં અરજદારો દ્વારા વધુ એક સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. પ્લીડિંગ્સ પૂર્ણ થયા છે.

૯. વધારાના વળતા સોગંદનામામાં, જીઆઈડીસીએ તેના ફક્ત ૩ માં કરવામાં આવેલી ફાળવણીની વિગતો પૂરી પાડી છે, જે નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવેલ છે :

ક્રમ નં.	ફાળવણી મેળવનારનું નામ	વિસ્તાર (હેક્ટર) (કામચલાઉ)	ફાળવણીની તારીખ
૧	ગોયલ એમ.જી. ગેસીસ	૧.૪૧	૧૧.૦૪.૧૯૯૭
૨	ભારત પેટ્રોલિયમ	૧૭.૫૯	૦૯.૦૨.૧૯૯૩

૩	એચપીસીએલ	૨૦.૦૬	૦૮.૧૧.૧૯૯૪
૪	આઈઓસી	૪૧.૬	૨૨.૦૬.૧૯૯૨
૫	આઈઓસી ગ્રીનબેલ્ટ	૩૩.૬૨	૦૧.૧૧.૧૯૯૪
૬	આઈઓસી પાર્ટ સી	૭.૭૨	
૭	આઈબીપી કં. લિ.	૧૦	૦૬.૦૬.૧૯૯૬
૮	જીઈબી	૧૨.૧૯	૨૭.૦૨.૧૯૮૯
૧૦	આઈઓસી ભાટપોર	૪૧.૬૩	૦૪.૦૬.૧૯૮૫
૧૧	ગેલ	૩૭.૮	૦૨.૦૧.૧૯૮૬
૧૨	ઓએનજીસી	૨૬૪.૫૬	૨૪.૦૧.૧૯૯૭
૧૩	એબીજી શિપચાર્ડ (ઇન્સ્ટિટ્યૂટ)	૧૨.૦૯	૨૬.૧૦.૨૦૦૭
૧૪	જેએચએમ હોટેલ લિ.	૪૬.૬૭	૨૬.૧૦.૨૦૦૪
૧૫	હીરા બુર્સ	૯૬.૯૭	૦૨.૦૪.૨૦૦૪
૧૬	આરજેડી (એસઆઈટીપી ૧)	૨૨.૬૪	૨૩.૦૬.૨૦૦૮
૧૭	સાયરા ટેક્સટાઈલ (એસઆઈટીપી ૩)	૨૨.૬૯	૨૧.૦૫.૨૦૦૮
૧૮	ભારત ગેસ	૧૬	૨૪.૦૩.૨૦૦૦
૧૯	જી.એસ.ઈ.જી.	૨૯.૪૮	૨૨.૧૧.૧૯૯૯
		૪.૦૨	૦૩.૦૮.૨૦૦૬
૨૦	રિલાયન્સ પેટ્રો કેમ લિ.	૬.૯૨	૧૯.૧૧.૧૯૯૦

		૨.૮૪	૦૪.૦૩.૧૯૯૧
		૧૬.૧૮	૨૨.૧૦.૧૯૯૩
૨૧	એલ એન્ડ ટી (પ્લોટ નં.૯)	૪૫.૫૫	૨૯.૧૧.૨૦૦૫
	એલ એન્ડ ટી (પ્લોટ નં.૧૦)	૧૧	૦૩.૦૮.૨૦૦૬
૨૨	મેસર્સ એનએસપી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રા. લિ.	૨૫.૪૭	૧૧.૦૨.૨૦૧૬

એ નોંધી શકાય કે કુલ ૨૧ ફાળવણીઓ હતી કારણ કે તેમાં ક્રમ નંબર ૯ નથી જે ગેરહાજર છે.

૧૦. તેણે વિવિધ જમીનમાલિકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિવિધ અરજીઓની વિગતો પણ આપી છે અને એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે તે તમામ અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે. સંપાદન સામેનો પડકાર નિષ્ફળ ગયો હતો. વૈકલ્પિક જમીનની પુનઃ ગ્રાન્ટ/ફાળવણી માટેની અરજ પણ નિષ્ફળ ગઈ હતી. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે મોટાભાગના કેસોમાં જમીનમાલિકોને વળતર પણ મળ્યું છે અને જ્યાં તેઓને વળતર મળ્યું નથી ત્યાં તે કોર્ટમાં જમા પડેલું છે. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે વિવિધ જમીનમાલિકો સમયાંતરે તેમના દાવા માટે આંદોલન કરી રહ્યા છે પરંતુ કોઈ પણ કેસમાં કોર્ટે દખલગીરી કરી નથી. અરજદારો તરફથી માત્ર એવો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે કોઈને કોઈ રીતે વિકાસના કામને અટકાવી દેવામાં આવે. છેલ્લે, એવું

જાણાવવામાં આવ્યું છે કે જો અરજદારો આક્ષેપ મુજબ કબજામાં હોય તો પણ, જોકે તેનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો નથી, તેઓનો દરજ્જો સંપૂર્ણ અતિક્રમણકર્તા નો રહેશે અને તેઓ તેમાંથી કોઈ લાભ મેળવી શકશે નહીં.

૧૧. અમે તમામ અરજીઓમાં અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ ડૉ. બલરામ ડી. જૈનને, તમામ અરજીઓમાં સામાવાળા જુઆઈડીસી તરફે વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી એમ.બી. ગાંધીને, જેઓને વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચિન્મય ગાંધી મદદરૂપ થયા હતા અને રાજ્યના સામાવાળાઓ તરફે વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી જે.કે. શાહને સાંભળ્યા છે.

૧૨. તારીખ ૦૪.૦૩.૨૦૨૦ ના હુકમ દ્વારા ચુકાદો અનામત રાખતી વખતે, અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને બે અઠવાડિયાની અંદર તેમની લેખિત રજૂઆતો સુપરત કરવાની છૂટ આપી હતી. શ્રી ગાંધીએ ૦૮.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ લેખિત સંક્ષિપ્ત રજૂઆત સુપરત કરી હતી જ્યારે અરજદારોના વકીલ લેખિત સંક્ષિપ્ત રજૂઆત સુપરત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આ દરમિયાન, કોવિડ-૧૯ ની મહામારીના કારણે બધું જ લોકડાઉન થઈ ગયું હતું. ત્યારબાદ, ઓગસ્ટ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૦ માં, ડૉ. જૈનને તેમની લેખિત સંક્ષિપ્ત રજૂઆત સુપરત કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી જે તેમણે સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૦ ના મહિનામાં સુપરત કરી હતી.

૧૩. અમે કરવામાં આવેલી રજૂઆતો ધ્યાનમાં લીધી છે અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીનું પણ અવલોકન કર્યું છે. અમે અત્રે નોંધી શકીએ કે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ ડૉ. જૈને ૭૦ પેજની અત્યંત લાંબી લેખિત સંક્ષિપ્ત રજૂઆત સુપરત કરી છે અને લેખિત સંક્ષિપ્ત રજૂઆત સાથે બીજા ૧૩૪ પેજના દસ્તાવેજો જોડ્યા છે. ડૉ. જૈને અરજીઓના સમૂહને ત્રણ અલગ-અલગ કેટેગરીમાં પણ વિભાજિત કર્યા છે અને ત્રણ અલગ-અલગ લેખિત રજૂઆતો સુપરત કરી છે. અમે અહીં માત્ર એટલો જ ઉલ્લેખ કરી શકીએ કે અરજીઓના સમૂહને ત્રણ કેટેગરીમાં વિભાજિત કરવામાં કેટલીક સૂક્ષ્મ ભિન્નતા હોઈ શકે છે પરંતુ મૂળભૂત દલીલ એ જ રહે છે કે અરજદારો કબજો ધરાવતા હોવાના કારણે અને લગભગ ૩૦ વર્ષથી જમીન જે હેતુ માટે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી તે માટે તેનો વિકાસ ન થયો હોવાથી કે ફાળવણી ન થઈ હોવાથી, તે હેતુ નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી જમીન અરજદારોને પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવી જોઈએ અથવા તેના વિકલ્પમાં નીતિ મુજબ ફાળવણી કરવી જોઈએ.

૧૪. અરજદારો હજુ પણ કબજો ધરાવે છે કે કેમ અથવા કબજો કાયદેસર રીતે રાજ્યમાં અને ત્યારબાદ જીઆઈડીસીમાં નિહિત છે કે કેમ તે અંગેના કોઈ પણ તથ્યગત વિવાદમાં ઉતર્યા વિના, અમારું દૃઢ મંતવ્ય છે કે અરજીઓનો આ સમૂહ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે. કબજાનો મુદ્દો કાનૂની કાર્યવાહીના અગાઉના તબક્કામાં પસાર કરાયેલા અગાઉના હુકમોમાં નોંધ્યા મુજબ અગાઉથી જ નક્કી થઈ ગયો છે.

૧૫. વારંવાર અરજીઓ દાખલ કરીને, અરજદારો કાનૂની કાર્યવાહીના અગાઉના તબક્કાઓમાં તમામ બાબતોમાં હારી ગયા હોવાથી માત્ર કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરી રહ્યા છે, જેની આપણે થોડી વાર પછી ચર્ચા કરીશું. અમે અહીં એ પણ નોંધી શકીએ કે જો કેટલાક અરજદારો કાનૂની કાર્યવાહીના અગાઉના તબક્કાઓમાં અગાઉ કોર્ટમાં ન ગયા હોય તો પણ, તેનાથી તેઓને કોઈ ફાયદો થશે નહીં, જેના કારણે અમે હવે પછી નોંધીશું.

૧૬. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ ડૉ. બલરામ ડી. જૈને સુપ્રીમ કોર્ટના સંખ્યાબંધ ચુકાદાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો છે. અમારા ચુકાદાને બોજરૂપ બનાવ્યા વિના, અમે માત્ર એટલો જ ઉદ્દેશ કરી શકીએ કે જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેની હકીકતો હાલના કેસની હકીકતો સાથે બિલકુલ સમાન નથી. એ સુસ્થાપિત છે કે કાયદો માત્ર બાબતની હકીકતોમાં જ લાગુ કરી શકાય છે અને હકીકતોના સંદર્ભ વિના નહીં. ડૉ. જૈન દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ ચુકાદાઓની યાદીનો અમે માત્ર ઉદ્દેશ કરી શકીએ અને તેઓ કેવી રીતે પ્રસ્તુત નથી તે અંગે સંક્ષિપ્તમાં જણાવીએ જે નીચે મુજબ છે:

(૧) જો કોઈ કાનૂન કોઈ ચોક્કસ કૃત્ય ચોક્કસ રીતે કરવાની માંગ કરે છે તો તે માત્ર તે જ રીતે થવું જોઈએ અથવા બિલકુલ નહીં, તેવી દરખાસ્ત માટે, ડૉ. જૈને નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧) બાબુ વર્ગીસ અને અન્ય વિરુદ્ધ બાર કાઉન્સિલ ઓફ કેરળ અને અન્ય, (૧૯૯૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૨૨.

(૨) રાવ શિવ બહાદુર સિંઘ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ વિંધ્ય પ્રદેશ, ૧૯૫૪ એસ.સી.આર. ૧૦૯૮.

(૩) દીપ ચંદ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન, ૧૯૬૨ (૧) એસ.સી.આર. ૬૬૨.

(૪) ઉત્તર પ્રદેશ વિરુદ્ધ સિંઘારા સિંઘ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૩૫૮.

આ દલીલની હિમાયત કરતી વખતે ડૉ. જૈન સ્પષ્ટપણે હાલના કેસની એ હકીકતોને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે સંપાદન સામેનો પડકાર અને વૈકલ્પિક જમીનની પુનઃ ગ્રાન્ટ/ફાળવણી માટેની દાદ કાનૂની કાર્યવાહીના અગાઉના તબક્કાઓમાં પહેલેથી જ બંધ થઈ ગઈ છે અને આખરી થઈ ગઈ છે. હિમાયત કરવામાં આવેલ ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત હાલના કેસમાં લાગુ પડતો નથી.

(૨) કાયદાની જોગવાઈઓના અર્થઘટન માટે 'શાબ્દિક અર્થ' આપવો જોઈએ એટલે કે કાનૂનને તેની ભાષાને વિકૃત કર્યા વિના કે મચકોડ્યા વિના તે જેવો છે તેવો જ વાંચવો જોઈએ તેવી દરખાસ્ત માટે. સદર દરખાસ્ત માટે ડૉ. જૈને નીચેના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧) રઘુનાથ રાય બરેજા અને અન્ય વિરુદ્ધ પંજાબ નેશનલ બેન્ક અને અન્ય, (૨૦૦૭) ૨ એસ.સી.સી. ૨૩૦.

અમે ફરીથી પુનરાવર્તન કરી શકીએ છીએ કે આ તમામ ચુકાદાઓની હાલના કેસની હકીકતોમાં કોઈ પ્રસ્તુતતા અથવા લાગુ પડવાની ક્ષમતા નથી.

૧૭. હાલના કેસમાં સંપાદન સામેના પડકારે સુપ્રીમ કોર્ટ સુધી આખરી ઓપ પ્રાપ્ત કરી લીધો છે જે નિર્વિવાદ છે. સંપાદન સામેનો પડકાર નિષ્ફળ ગયો હતો.

૧૮. ૨૦૦૩ માં, કેટલાક જમીનમાલિકો જમીન પુનઃ ગ્રાન્ટ કરવા માટે અને વિકલ્પમાં વૈકલ્પિક જમીનની ફાળવણી માટે અરજ કરતી અરજી સાથે આવ્યા હતા. આ અરજી જે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૫૮૮/૨૦૦૩ હતી તે ૦૭.૦૫.૨૦૦૪ ના હુકમમાં નોંધ્યા મુજબ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. અરજદારોને જમીન ગુમાવનારાઓ માનવામાં આવ્યા હતા અને તે હેસિયતમાં જો જીઆઈડીસીની પ્રવર્તમાન નીતિ મુજબ તેમનો કોઈ અધિકાર હોય, તો અન્ય કોઈ જમીનની ફાળવણી માટેની તેમની રજૂઆતને ધ્યાનમાં લેવાની હતી. સદર હુકમ ઉપર ફકરા ૫ માં પહેલેથી જ ટાંકવામાં આવ્યો છે.

૧૯. બીજો હુકમ આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ૧૨.૦૪.૨૦૦૬ ના રોજ સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૪૧૪/૨૦૦૪ માં પસાર કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે અરજદારોએ ફરીથી સંપાદનને પડકાર્યું હતું જે માન્ય ન હતું કારણ કે તે કન્સ્ટ્રક્ટિવ રેસ જ્યુડિકેટા ના સિદ્ધાંતો દ્વારા બાધિત

હતું. તે મુજબ સદર અરજી પ્રાથમિક તબક્કે જ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. સદર હુકમ ઉપર ફકરા ૬ માં ટાંકવામાં આવ્યો છે.

૨૦. ત્રીજો હુકમ આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા ૧૨.૦૫.૨૦૦૮ ના રોજ બે સંલગ્ન મેટરોમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૭૨૧૪ અને ૨૭૩૧૩/૨૦૦૭ છે. તે ફરીથી અગાઉના હુકમોનો સંદર્ભ આપે છે અને તે મુજબ બંને અરજીઓ સંક્ષિપ્તમાં ફગાવી દેવામાં આવી હતી. જો અરજદારોને આવો કોઈ અધિકાર હોય અથવા જો જીઆઈડીસીની એવી કોઈ નીતિ હોય તો માત્ર જમીનની ફાળવણી માટેની તેમની રજૂઆત આગળ ધપાવવા માટેની છૂટ અરજદારોને આપવામાં આવી હતી. સદર હુકમ ઉપર ફકરા ૪.૩ માં ટાંકવામાં આવ્યો છે.

૨૧. વધુ એક વખત ૧૦ વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયા પછી અરજદારોએ હાલની અરજીઓના સમૂહ મારફતે આ કોર્ટનો સંપર્ક કરીને ફરીથી પુનઃ ગ્રાન્ટનો દાવો કર્યો છે જે દાદ અગાઉ નકારવામાં આવી હતી. અમારું દૃઢ મંતવ્ય છે કે અરજીઓનો આ સમૂહ માત્ર કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ જ નથી પરંતુ આખરે કોર્ટના કિંમતી સમયના વ્યયમાં પરિણમે છે અને આવા અપ્રામાણિક પક્ષકારો દ્વારા પોતાના અધિકારો ઘણા સમય પહેલા જ નિશ્ચિત થઈ ગયા છે તે સારી રીતે જાણતા હોવા છતાં બેજવાબદારીપૂર્વક દાખલ કરવામાં આવેલી આવી અરજીઓ ભારે ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવાને પાત્ર બનશે.

૨૨. વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી ગાંધીએ તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે જેનો સંક્ષિપ્તમાં સંદર્ભ આપવામાં આવેલ છે :

(૧) એકવાર સંપાદન પૂર્ણ થઈ જાય, કબજો લઈ લેવામાં આવે, એવોર્ડ આપવામાં આવે અને વળતર ચૂકવવામાં આવે અને જમીન સંપૂર્ણપણે રાજ્યમાં નિહિત થઈ જાય, ત્યારબાદ તેને મૂળ જમીનમાલિકોને પુનઃ હસ્તાંતરિત કરી શકાય તેવો કોઈ રસ્તો હોઈ શકે નહીં. ઉમા શંકર અને અન્ય વિરુદ્ધ આર. હનુમૈયા, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૭ એસ.સી. ૨૮૮૭ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે એવા મુદ્દા પર વિચારણા કરી છે કે જેમાં રાજ્ય સરકારમાં રકમ જમા કર્યા પછી, રાજ્યએ અગાઉના જાહેરનામાને રદ કરીને જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરતા ૧૮૯૪ ના અધિનિયમની કલમ ૪૮ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કર્યો હતો. તેને સત્તાનો અમાન્ય ઉપયોગ ગણવામાં આવ્યો હતો. ફકરા ૪૬ થી ૫૨, ૫૫, ૫૮ અને ૬૧ સંબંધિત ફકરાઓ છે જે નીચે ટાંકવામાં આવ્યા છે:

"૪૬. લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન ઓફિસર દ્વારા એવોર્ડ પસાર કર્યા પછી વર્ષ ૧૯૬૬ માં પ્રશ્નવાળી જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, જમીન સરકારમાં નિહિત થઈ હતી જે પછીથી અપીલકર્તાના હિત-પુરોગામી સીઆઈટીબી ને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી. જમીન નિહિત થયા પછી અને તેનો કબજો લીધા પછી, ધ લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૪૮ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને જમીન સંપાદિત કરવા માટેનું જાહેરનામું પાછું ખેંચી શકાયું ન હોત કે રદ કરી શકાયું ન હોત. રાજ્ય

સરકારમાં કાયદેસર રીતે જમીન નિહિત થયા પછી ધ જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૧ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાશે નહીં.

૪૭. જમીનમાલિકોને વળતરની રકમ ફરીથી જમા કરવાનું કહેવામાં આવ્યું હોવાથી જમીન સંપાદનની પ્રક્રિયા અને નિહિત થવાની પ્રક્રિયા અપૂર્ણ બની ગઈ તેવું ઠરાવવામાં પણ હાઈકોર્ટે ભૂલ કરી હતી. હાઈકોર્ટ ધ લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૩૧ ની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી હતી. કલમ ૩૧ એવી પરિકલ્પના કરે છે કે કલમ ૧૧ હેઠળ એવોર્ડ કર્યા પછી કલેક્ટર તેમના દ્વારા એનાયત કરાયેલ વળતરની રકમ એવોર્ડ મુજબ રસ ધરાવતા અને તેના માટે હકદાર વ્યક્તિને આપશે અને જ્યાં સુધી ત્યારબાદના ખંડોમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ એક અથવા વધુ આકસ્મિકતાઓ દ્વારા અટકાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેઓને ચૂકવશે. હાલના કેસમાં તેમાંથી કોઈ પણ આકસ્મિકતાઓ ઊભી થઈ નથી. આમ, એકવાર રકમ આપવામાં આવી અને ચૂકવવામાં આવી ત્યારબાદ સંપાદનની પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. કલમ ૧૧ હેઠળ એવોર્ડ કર્યા પછી કલેક્ટર કલમ ૧૬ હેઠળ જમીનનો કબજો લઈ શકે છે જે ત્યારપછી તમામ બોજાઓમાંથી મુક્ત થઈને સંપૂર્ણપણે સરકારમાં નિહિત થશે. હાલના કેસમાં, એવોર્ડની શરતો મુજબ ચૂકવણી કર્યા પછી, કબજો લેવામાં આવ્યો હતો. સંપાદનની પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. ત્યારબાદના ઘટનાક્રમો એ હકીકતને બદલશે નહીં કે સંપાદન પૂર્ણ થઈ ગયું હતું.

૪૮. આ બાબત અમને સામાવાળાના વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી છેલ્લી રજૂઆત પર લાવે છે. સામાવાળાએ બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી, બેંગલોરના કમિશનરને સરકારના અગ્ર સચિવ, શહેરી વિકાસ વિભાગ, બેંગલોર દ્વારા સંબોધવામાં આવેલ પત્ર નં. UDD/૨૬૦/૨૦૦૫ તારીખ ૧૨-૭-૨૦૦૫ ની નકલ રેકૉર્ડ પર મૂકી. આ પત્ર શહેરી વિકાસ વિભાગ દ્વારા મુખ્યમંત્રીની નોંધ નં. CM/SCM-૨/૪૯/BDA/૦૫ તારીખ ૫-૭-૨૦૦૫ ના સંદર્ભમાં સંબોધવામાં આવ્યો હતો. પત્ર નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

'ઉપરોક્ત વિષયના સંદર્ભમાં સંદર્ભ હેઠળની નોંધની નકલ આ પત્ર સાથે સામેલ છે અને વિષય સ્વયં-સ્પષ્ટ છે.

મને તમને એ જાણ કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે કે માનનીય મુખ્યમંત્રીના આદેશના પ્રકાશમાં, આર. હનુમૈયા વિરુદ્ધ બીડીએ [આર. હનુમૈયા વિરુદ્ધ બીડીએ, ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કાર ૮૧૭], તારીખ ૯-૭-૨૦૦૧/૧૦-૭-૨૦૦૧ માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય મુજબ શ્રી આર. હનુમૈયાને ૬ એકર ૨૦ ગુંઠા જેટલી જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત થવી જોઈએ, તમારે તાત્કાલિક જરૂરી પગલાં લેવા જોઈએ અને લેવાયેલા પગલાં અંગે સરકારને અહેવાલ મોકલવો જોઈએ.'

૪૯. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીએ પોતાનો જવાબ મોકલ્યો જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે મુખ્યમંત્રી દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા નિર્દેશો કાયદાથી વિપરીત હતા અને ત્રાહિત-પક્ષકારના અધિકારો સ્થાપિત થઈ ગયા હતા અને તેથી, તેનો અમલ થઈ શકે તેમ નથી. ત્યારબાદ, મુખ્યમંત્રીના કાર્યાલય તરફથી બીડીએ ને કોઈ પત્રવ્યવહાર થયો નથી."

૫૦. સદર પત્ર સદર અધિનિયમની કલમ ૬૫ હેઠળની તેની સત્તાના કથિત ઉપયોગમાં સરકાર વતી લખવામાં આવ્યો હતો જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે:

'૬૫. ઓથોરિટીને નિર્દેશો આપવાની સરકારની સત્તા. સરકાર ઓથોરિટીને એવા નિર્દેશો આપી શકશે જે તેના મંતવ્ય મુજબ સદર અધિનિયમના હેતુઓને પાર પાડવા માટે જરૂરી અથવા સમયાનુકૂળ હોય, અને આવા નિર્દેશોનું પાલન કરવાની ઓથોરિટીની ફરજ રહેશે.'

૫૧. અમે સામાવાળાના વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી એ રજૂઆત સાથે સંમત નથી કે મુખ્યમંત્રી દ્વારા તેમની નોંધ મારફતે જારી કરવામાં આવેલા નિર્દેશો બીડીએ પર બંધનકર્તા હતા અથવા વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં જારી કરાયેલા નિર્દેશોની શરતો મુજબ જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવા માટે બીડીએ કાયદાથી બંધાયેલી હતી. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે

મુખ્યમંત્રી બીડીએ ને જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવા માટેના નિર્દેશો જારી કરવા માટે અધિકૃત હતા. કલમ ૬૫ હેઠળ સરકાર ઓથોરિટીને એવા નિર્દેશો આપી શકે છે જે તેના મંતવ્ય મુજબ સદર અધિનિયમના હેતુને પાર પાડવા માટે જરૂરી અથવા સમયાનુકૂળ હોય. આવા નિર્દેશોનું પાલન કરવાની બીડીએ ની ફરજ છે. નિર્દેશોની પ્રકૃતિ અને હેતુને ધ્યાનમાં લીધા વિના બીડીએ સરકારના તમામ નિર્દેશોથી બંધાયેલી છે તેવી રજૂઆત સ્વીકારી શકાય નહીં. કલમ ૬૫ હેઠળ સરકારની સત્તા અપ્રતિબંધિત નથી. નિર્દેશો સદર અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યને પાર પાડવા માટે હોવા જોઈએ અને સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓથી વિપરીત નહીં. સરકાર એવા નિર્દેશો જારી કરી શકે છે જે તેના મંતવ્ય મુજબ 'સદર અધિનિયમના હેતુઓને પાર પાડવા' માટે જરૂરી અથવા સમયાનુકૂળ હોય.

પર. હાલના કેસમાં મુખ્યમંત્રી દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા નિર્દેશો સદર અધિનિયમના હેતુને પાર પાડવા માટે નહીં પરંતુ તેનો નાશ કરવા માટે હશે. આવા નિર્દેશમાં કાયદાની પવિત્રતા રહેશે નહીં. જમીનો મુક્ત કરવાના નિર્દેશો કાનૂનની વિરુદ્ધ હશે કારણ કે સદર અધિનિયમનો હેતુ અને બીડીએ ની રચના કરવાનો ઉદ્દેશ્ય શહેરનો વિકાસ અને તેમાં રહેતા લોકોના જીવનમાં સુધારો લાવવાનો છે. સત્તા ધરાવતી ઓથોરિટીએ વાજબી રીતે અને તર્કબદ્ધ રીતે અને ધારાકીય ઈરાદાને પાર પાડવા માટે કાયદા અનુસાર કાર્ય કરવાનું હોય છે અને તેનો નાશ કરવા માટે નહીં.

મુખ્યમંત્રી દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા નિર્દેશો બીડીએ ની રચના જે હેતુ માટે કરવામાં આવી હતી તેની વિરુદ્ધ જાય છે અને તેનો નાશ કરનારા છે. તે સદર અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યની વિરુદ્ધ છે અને તેથી, કાયદામાં અમાન્ય છે. મુખ્યમંત્રીના નિર્દેશો વાદગ્રસ્ત ચુકાદા [આર. હનુમૈયા વિરુદ્ધ બીડીએ, ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કાર ૮૧૭] એટલે કે ૧૯૮૯ ની રિટ અપીલ નં. ૭૨૭ માં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયની શરતો મુજબ જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવાના છે. અમે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને રદ કરી રહ્યા હોવાથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા [આર. હનુમૈયા વિરુદ્ધ બીડીએ, ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કાર ૮૧૭] એટલે કે ૧૯૮૯ ની રિટ અપીલ નં. ૭૨૭ માં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયની શરતો મુજબ મુખ્યમંત્રી દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો અનુસાર બીડીએ સામાવાળાને જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરી શકે નહીં.

પપ. એ વિવાદમાં નથી કે ધ લેન્ડ એકિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૪૮ ૧૯૭૬ ના અધિનિયમ હેઠળ કરવામાં આવેલા સંપાદનોને લાગુ પડશે અને બાબતના તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં રાજ્ય તેના માલિકની તરફેણમાં મિલકત પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવા માટેના તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ માત્ર એવા સંજોગોમાં કરી શકશે જો તેનો કબજો લેવામાં આવ્યો ન હોય. એકવાર આવો કબજો લઈ લેવામાં આવે ત્યારબાદ રાજ્ય પણ મિલકત પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે નહીં. અમારી સમક્ષ એ

સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે ધ જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૧ લાગુ પડતી નથી પરંતુ ૧૯૭૬ ના અધિનિયમની કલમ ૬૫ પર આધાર રાખવાની માંગ કરવામાં આવી છે જે સરકારને ઓથોરિટીને એવા નિર્દેશો જારી કરવાની સત્તા આપે છે જે તેના મંતવ્ય મુજબ સદર અધિનિયમના હેતુને પાર પાડવા માટે જરૂરી અથવા સમયાનુકૂળ હોય. રાજ્ય સરકારની સત્તા તેમાં નિર્ધારિત પૂર્વ-શરતો દ્વારા સીમિત હોવાથી, આમ, નિર્દેશો માત્ર ત્યારે જ જારી કરી શકાય છે જ્યારે તે સદર અધિનિયમના હેતુને પાર પાડવા માટે જરૂરી અથવા સમયાનુકૂળ હોય. આ પ્રકૃતિના કેસમાં, રાજ્ય સરકાર પાસે આવું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હતું અને, આમ, બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીએ તેનું પાલન કરવાનો યોગ્ય રીતે ઇનકાર કર્યો છે.

૫૮. બેંગલોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટીની ચોક્કસ હેતુઓ માટે રચના કરવામાં આવી છે. તે એવા કોઈ પગલાં લઈ શકે નહીં જે આવા હેતુને નિષ્ફળ બનાવે. રાજ્ય પણ સામાન્ય રીતે વૈધાનિક ઓથોરિટીની રોજબરોજની કામગીરીમાં દખલગીરી કરી શકે નહીં. તે સામાન્ય રીતે ૧૯૭૬ ના અધિનિયમની કલમ ૬૫ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે જ્યાં નીતિ વિષયક બાબત સંકળાયેલી હોય. એવું પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યું નથી કે મુખ્યમંત્રી પાસે આવો નિર્દેશ જારી કરવા માટે જરૂરી અધિકારક્ષેત્ર હતું. ૧૯૭૬ ના અધિનિયમની કલમ ૬૫ રાજ્ય દ્વારા

કરાયેલા આદેશની પરિકલ્પના કરે છે. આવો આદેશ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૬ ની જોગવાઈઓ અનુરૂપ હોવો જોઈએ.

૬૧. અમે આ અપીલ સ્વીકારીએ છીએ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાને તેમજ મુખ્યમંત્રીના કહેવા પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧લા સામાવાળાને ૬ એકર, ૨૦ ગુંઠા અને ૪૨ ચોરસ વાર જેટલી જમીન પુનઃ હસ્તાંતરિત કરવા માટે બીડીએ ને તારીખ ૧૨-૭-૨૦૦૫ ના પત્ર મારફતે જારી કરાયેલા નિર્દેશોને રદ કરીએ છીએ. અપીલ હેઠળનો ચુકાદો [આર. હનુમૈયા વિરુદ્ધ બીડીએ, ૨૦૦૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કાર ૮૧૭] રદ કરવામાં આવે છે અને સિંગલ જજનો ચુકાદો પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. રિટ પિટિશનને એ હદ સિવાય ફગાવી દેવામાં આવે છે કે પ્રથમ સામાવાળા અગાઉના ફકરાઓમાં દર્શાવ્યા મુજબ વ્યાજ સાથે વળતરની રકમનો પુનઃ દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે. પક્ષકારોએ પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવવાનો રહેશે.

(૨) વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી ગાંધીએ એવી દરખાસ્ત માટે સુપ્રીમ કોર્ટના સીતા રામ ભંડાર સોસાયટી, નવી દિલ્હી વિરુદ્ધ લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર, ગવર્નમેન્ટ ઓફ એન.સી.ટી., એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૧૧૪૩ ના કેસના ચુકાદા પર વધુ આધાર રાખ્યો હતો કે હાલના કેસમાં છે તેવા ૧૩૦૦ હેક્ટર કરતાં વધુ

વિશાળ જમીન વિસ્તાર માટે કબજો પંચનામા મારફતે લેવાનો હોય છે અને તે કબજો લીધા હોવાની પૂરતી સાબિતી અને પુરાવા તરીકે ગણાશે. જમીનના નાના ભાગ પરનું અતિક્રમણ અરજદારોને કોઈ લાભ આપશે નહીં. હાલના કેસમાં જીઆઈડીસીએ અગાઉથી જ એ દર્શાવવા માટે દસ્તાવેજો દાખલ કરેલા છે કે કબજો પંચનામા મારફતે લેવામાં આવ્યો હતો. ચુકાદાના ફકરા ૯ માં સમાવિષ્ટ સુસંગત અંશ નીચે રજૂ કરવામાં આવેલ છે :

(૯) આમ, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓના સામૂહિક વાંચનથી એ જોવા મળશે કે, જ્યારે મોટી સંખ્યામાં માલિકો ધરાવતી જમીનના વિશાળ વિસ્તારનો કબજો લેવામાં આવતો હોય ત્યારે, કલેક્ટર અથવા મહેસૂલ અધિકારી માટે પ્રત્યેક વીધા કે બિસ્વામાં પ્રવેશવું અને તેનો કબજો લેવો અશક્ય હશે અને કોર્ટ દ્વારા વ્યવહારુ અભિગમ અપનાવવો પડશે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે કબજો લેવાની અને લાભાર્થી વિભાગને સોંપવાની પદ્ધતિઓમાંની એક પંચનામું નોંધવાની છે જે પોતાની જાતમાં એ હકીકતનો પુરાવો બની શકે છે કે કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો હતો અને જમીન સંપૂર્ણપણે સરકારમાં નિહિત થઈ ગઈ હતી. શ્રી ગુપ્તાએ, ખૂબ જ ભારપૂર્વક, એ નિર્દેશ કર્યો છે કે જમીન અને મકાન વિભાગના અન્ડર સેક્રેટરી શ્રી જી.એસ. મીના દ્વારા કરવામાં આવેલા ૩૦મી જુલાઈ ૧૯૮૬ ના સોગંદનામા પરથી, એ સ્પષ્ટ હતું કે ડબલ્યુપી નં. ૨૨૨૦/૧૯૮૧ માં ૧૫મી જુલાઈ ૧૯૮૧ ના રોજ હાઈકોર્ટ દ્વારા કબજો છીનવવા પર આપવામાં આવેલા સ્ટે અને ૧૬મી

સપ્ટેમ્બર ૧૯૮૨ ના રોજ સદર હુકમની પુષ્ટિના કારણે અપીલકર્તા કબજામાં રહ્યા હતા અને તેથી અપીલકર્તાઓનું એ વલણ યોગ્ય ન હતું કે કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અમે અગાઉથી જ અવલોકન કર્યું છે કે કબજો ૨૦મી અને ૨૪મી જૂન ૧૯૮૦ ની વચ્ચે લઈ લેવામાં આવ્યો હતો, અને આ રીતે સંપાદિત જમીન સદર અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ તમામ બોજાઓમાંથી મુક્ત થઈને રાજ્યમાં નિહિત થઈ ગઈ હતી. એ પણ સુસંગત છે કે અગાઉ ઉલ્લેખિત રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી જેનો અર્થ એ થાય કે સદર હુકમ પણ આપોઆપ રદ થવો જોઈએ. જો એક ક્ષણ માટે એવું માની લેવામાં આવે કે અરજદારે કોઈ તબક્કે સંપાદિત જમીનનો પુનઃ કબજો મેળવી લીધો હતો, તો પણ સદર કલમ ૧૬ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં તેનું કોઈ પરિણામ આવશે નહીં. નારાયણ ભાગડેના કેસમાં (ઉપર મુજબ) જમીનમાલિક દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોમાંની એક એ હતી કે કમિશનરના પત્રવ્યવહાર મુજબ જમીન હજુ પણ જમીનમાલિક પાસે હતી અને તેનો કબજો લેવામાં આવ્યો ન હતો. બેન્ચે અવલોકન કર્યું કે સદર પત્ર ગેરસમજ પર આધારિત હતો કારણ કે સરકાર દ્વારા તેનો કબજો લેવામાં આવ્યા પછી તરત જ જમીનમાલિકે એ દૃશ્યની અવગણના કરીને સંપાદિત જમીનમાં પુનઃ પ્રવેશ કર્યો હતો કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ તેને કબજામાંથી વંચિત કરવામાં આવ્યો હતો. આ કોર્ટે નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું: "આ સ્પષ્ટપણે

ત્રુટિપૂર્ણ દષ્ટિકોણ હતો, કારણ કે કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ છે કે જો જમીનનો વાસ્તવિક કબજો લેવામાં આવ્યો હોય અને તે સરકારમાં નિહિત થઈ ગઈ હોય તેના તરત જ પછીની ક્ષણે અપીલકર્તાએ જમીનમાં પ્રવેશ કર્યો હોય અને તેનો કબજો પાછો મેળવી લીધો હોય તો પણ, અપીલકર્તા તરફના આવા કૃત્યની અસર નિહિત થવાના પરિણામોને નાબૂદ કરવાની રહેતી નથી."

(૩) શ્રી ગાંધીએ એ દરખાસ્ત માટે શ્રીમતી ચંદ્રકાંતાબેન જે. મોદી અને નરેન્દ્ર જયંતીલાલ મોદી વિરુદ્ધ વાડીલાલ બાપાલાલ મોદી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૯ એસ.સી. ૧૨૬૯ ના કેસના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો કે મહેસૂલી નોંધોમાં રાજ્ય/લાભાર્થીના નામનો સમાવેશ કબજો પણ સાબિત કરે છે. જમીન રાજ્યમાં નિહિત થયા બાદ અને વળતર ચૂકવાયા બાદ કોઈ પુનઃસ્થાપન થઈ શકે નહીં.

(૪) શ્રી ગાંધીએ એવી દરખાસ્ત માટે સુપ્રીમ કોર્ટના રવિ ખુલ્લર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૨૩૩૪ ના કેસના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે કે હાલની અરજીઓ વિલંબ અને ઢીલના કારણોસર ટકવાપાત્ર બનશે નહીં અને માત્ર આ કારણોસર ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૨૩. ડૉ. જૈન દ્વારા રજૂઆત કર્યા મુજબ અરજદારો દ્વારા લેવામાં આવનાર અન્ય લાભ ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) ના લાભના સંબંધમાં હતો. સદર

લાભ સૌપ્રથમ એ કારણોસર માંગવામાં આવ્યો છે કે અરજદારો હજુ પણ કબજામાં છે અને બીજું એ કે તેઓને વળતર મળ્યું નથી. પુણે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિરુદ્ધ હરકચંદ મિસરીમલ સોલંકી અને અન્ય, (૨૦૧૪) ૩ એસ.સી.સી. ૧૮૩ ના ચુકાદા હેઠળ આપવામાં આવેલો લાભ ઈન્દોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ મનોહરલાલ અને અન્ય, (૨૦૨૦) ૮ એસ.સી.સી. ૧૨૯ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતાં હવે અસ્તિત્વમાં નથી. બંધારણીય બેન્ચે તેના ચુકાદાના ફક્ત ૩૬૩ માં પ્રશ્નોના જવાબો આપતી વખતે ગુણોત્તર નિર્ધારિત કરવા માટે આગળ વધી જે નીચે રજૂ કરવામાં આવેલ છે:

"૩૬૩. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે નીચે મુજબ પ્રશ્નોના જવાબ આપીએ છીએ:

૧. કલમ ૨૪(૧)(એ) ની જોગવાઈઓ હેઠળ જો ૨૦૧૩ ના અધિનિયમના અમલની તારીખ ૧.૧.૨૦૧૪ સુધીમાં એવોર્ડ કરવામાં ન આવ્યો હોય, તો કાર્યવાહી રદ થતી નથી. વળતર ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ નક્કી કરવાનું રહેશે.

૨. જો કોર્ટના વચગાળાના હુકમ દ્વારા આવરી લેવાયેલા સમયગાળાને બાદ કરતાં પાંચ વર્ષના સમયગાળાની અંદર એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૧)(બી) હેઠળ

પ્રદાન કર્યા મુજબ ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ હેઠળ કાર્યવાહી ચાલુ રહેશે જાણે કે તેને રદ કરવામાં આવ્યો નથી.

૩. કલમ ૨૪(૨) માં કબજા અને વળતર વચ્ચે વપરાયેલા શબ્દ 'અથવા' ને 'ન તો' અથવા 'અને' તરીકે વાંચવાનો રહેશે. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ જમીન સંપાદનની કાર્યવાહી કાનૂની દ્રષ્ટિએ રદબાતલ થયેલી ત્યારે ગણાય છે જ્યારે સદર અધિનિયમના અમલ પહેલાના પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે સત્તાવાળાઓની નિષ્ક્રિયતાના કારણે, જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો ન હોય કે વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું ન હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો હોય, વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું ન હોય તો કોઈ રદબાતલ થતું નથી. તેવી જ રીતે, જો વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હોય, કબજો લેવામાં ન આવ્યો હોય તો કોઈ રદબાતલ થતું નથી.

૪. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) ના મુખ્ય ભાગમાં 'ચૂકવેલ' શબ્દપ્રયોગમાં કોર્ટમાં વળતર જમા કરવાનો સમાવેશ થતો નથી. જમા ન કરવાના પરિણામની જોગવાઈ કલમ ૨૪(૨) ની શરતમાં કરવામાં આવી છે જો મોટાભાગની જમીન ધારકોના સંબંધમાં તે જમા કરવામાં આવી ન હોય તો ૧૮૯૪ ના અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ જમીન સંપાદન માટેના જાહેરનામાની તારીખ મુજબ તમામ લાભાર્થીઓ (જમીનમાલિકો) ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર વળતર માટે હકદાર રહેશે. ધ

લેન્ડ એકિવિઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ ની કલમ ૩૧ હેઠળની જવાબદારી પૂરી કરવામાં આવી ન હોય તેવા કિસ્સામાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૩૪ હેઠળ વ્યાજ આપી શકાય છે. વળતર જમા ન કરવાથી (કોર્ટમાં) જમીન સંપાદનની કાર્યવાહી રદબાતલ થતી નથી. પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે મોટાભાગના ધારકોના સંબંધમાં જમા ન કરવાના કિસ્સામાં, ૧૮૯૪ ના અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ જમીન સંપાદન માટેના જાહેરનામાની તારીખ મુજબ "જમીનમાલિકો" ને ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ હેઠળ વળતર ચૂકવવાનું રહેશે.

૫. જો કોઈ વ્યક્તિને ૧૮૯૪ ના અધિનિયમની કલમ ૩૧(૧) હેઠળ પ્રદાન કર્યા મુજબ વળતર આપવામાં આવ્યું હોય, તો કોર્ટમાં વળતર ન ચૂકવવા અથવા જમા ન કરવાને કારણે કલમ ૨૪(૨) હેઠળ સંપાદન રદબાતલ થયું છે તેવો દાવો કરવાનો વિકલ્પ તેની માટે ખુલ્લો નથી. કલમ ૩૧(૧) હેઠળ રકમ આપીને ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી પૂર્ણ થાય છે. જે જમીનમાલિકોએ વળતર સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અથવા જેમણે વધુ વળતર માટે રેફરન્સ માંગ્યો હતો, તેઓ દાવો કરી શકતા નથી કે ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ સંપાદનની કાર્યવાહી રદબાતલ થઈ ગઈ હતી.

૬. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) ની શરતને કલમ ૨૪(૧) (બી) ના ભાગ તરીકે નહીં પણ કલમ ૨૪(૨) ના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવશે.

૭. ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ હેઠળ અને કલમ ૨૪(૨) હેઠળ પરિકલ્પના કર્યા મુજબ કબજો લેવાની પદ્ધતિ ઇન્કવેસ્ટ રિપોર્ટ/મેમોરેન્ડમ તૈયાર કરવાની છે. ૧૮૯૪ ના અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ કબજો લેવા પર એકવાર એવોર્ડ પસાર થઈ જાય, જમીન રાજ્યમાં નિહિત થાય છે ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ નિહિત અધિકાર પાછો ખેંચવાની કોઈ જોગવાઈ નથી, કારણ કે એકવાર કબજો લઈ લેવામાં આવે ત્યારબાદ કલમ ૨૪(૨) હેઠળ કોઈ રદબાતલ થતું નથી.

૮. કાર્યવાહી માની લીધેલ રીતે રદબાતલ થવા માટે પ્રદાન કરતી કલમ ૨૪(૨) ની જોગવાઈઓ એવા કિસ્સામાં લાગુ પડે છે જ્યાં ૧.૧.૨૦૧૪ ની સ્થિતિએ સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ પડતર જમીન સંપાદનની કાર્યવાહીમાં, ૨૦૧૩ નો અધિનિયમ અમલમાં આવતા પહેલાં પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે કબજો લેવા અને વળતર ચૂકવવામાં સત્તાવાળાઓ તેમની નિષ્ક્રિયતાના કારણે નિષ્ફળ ગયા હોય. પાંચ વર્ષની ગણતરીમાં કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વચગાળાના હુકમો અસ્તિત્વમાં રહ્યા હોય તે સમયગાળાને બાદ કરવાનો રહેશે.

૯. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) પૂર્ણ થયેલી જમીન સંપાદનની કાર્યવાહીની કાયદેસરતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે કોઈ નવું વાદકારણ ઊભું કરતી નથી. કલમ ૨૪ ૨૦૧૩ ના અધિનિયમના અમલીકરણની તારીખ, એટલે કે ૧.૧.૨૦૧૪ ના રોજ પડતર કાર્યવાહીને લાગુ પડે છે. તે જૂના અને સમય મર્યાદાથી બાધિત દાવાઓને પુનર્જીવિત કરતી નથી અને પૂર્ણ થયેલી કાર્યવાહીઓને ફરીથી ખોલતી નથી કે જમીનમાલિકોને કાર્યવાહીઓ ફરીથી ખોલવા માટે કબજો લેવાની પદ્ધતિની કાયદેસરતા પર અથવા સંપાદનને અમાન્ય ઠેરવવા માટે કોર્ટના બદલે ટ્રેઝરીમાં વળતર જમા કરાવવાની પદ્ધતિ પર પ્રશ્ન ઉઠાવવાની મંજૂરી આપતી નથી."

૨૪. બંધારણીય બેન્ચે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે જે ભૂતપૂર્વ જમીનમાલિકોની જમીનો સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું તેઓને માત્ર કબજાના કારણોસર કલમ-૨૪(૨) ના લાભોનો દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત થશે નહીં. આવા દાવેદારોએ તેઓને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું નથી અને તેઓ હજુ પણ કબજો ધરાવે છે તે બંને કસોટીઓ પ્રસ્થાપિત અને પાર કરવી પડશે. બંધારણીય બેન્ચે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે કલમ-૩૧(૧) હેઠળ ટ્રેઝરીમાં વળતર જમા કરાવવું એ વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું છે તે હકીકતનું પૂરતું પાલન ગણાશે. હાલના કેસમાં, જીઆઈડીસીએ સ્પષ્ટપણે સોગંદ પર જણાવ્યું છે અને એ દર્શાવવા માટે દસ્તાવેજો પણ દાખલ કર્યા છે કે મોટાભાગના

જમીનમાલિકોને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેઓએ મેળવ્યું હતું અને બાકીના થોડા માટે તે કોર્ટમાં જમા કરાવવામાં આવ્યું હતું. બંધારણીય બેન્ચે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે દાવેદારને ઓફર કરાયેલ અને દાવેદાર દ્વારા ન મેળવેલ વળતર, વળતર ચૂકવાઈ ગયું હોવા બરાબર ગણાશે. જ્યાં સુધી કબજાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તે મુદ્દો પણ ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ બંધ થઈ ગયો છે.

૨૫. હાલના કેસમાં જુઆઈડીસીનો એ સ્પષ્ટ કેસ છે કે મોટાભાગના જમીનમાલિકોએ વળતર મેળવી લીધું છે અને તેઓમાંથી થોડા જેમણે મેળવ્યું નથી, તેઓએ તે સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યા બાદ વળતર કોર્ટમાં જમા પડેલું છે. આમ બંને શરતો પૂરી ન થવાના કારણે સંતોષાતી ન હોવાથી અને અસ્તિત્વમાં ન હોવાથી અરજદારો ૨૦૧૩ ના અધિનિયમની કલમ ૨૪(૨) ના કોઈ લાભ માટે હકદાર રહેશે નહીં.

૨૬. ઉપર નોંધાયેલા તમામ કારણોસર, અમને અરજીઓના આ સમૂહમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી. અમારું મંતવ્ય છે કે ઉપર નોંધાયેલા કારણોસર આ અરજીઓ ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે જે અમે પ્રત્યેક કેસમાં દરેક અરજદાર દીઠ રૂ.૧૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા દસ હજાર પૂરા) તરીકે નક્કી કરીએ છીએ. પરિણામે, સંલગ્ન સિવિલ એપ્લિકેશનોનો પણ નિકાલ થાય છે.

(વિક્રમ નાથ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

વિશેષ હુકમ

ઉપરોક્ત ચુકાદો જાહેર કર્યા પછી, અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ ડૉ. બલરામ જૈને એવી અરજ કરી કે હુકમના અમલ પર ચાર અઠવાડિયા માટે સ્ટે આપવામાં આવે. અમારા ચુકાદામાં નોંધાયેલા તારાણોને ધ્યાનમાં લેતાં સદર રજૂઆતમાં અમને કોઈ તથ્ય જણાતું નથી. તે મુજબ અરજ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

(વિક્રમ નાથ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.